

על אבל, גלות ונחמה

העמק דבר

2

1

יש להקדים לישראל נקראו בשמו ית' לכבודו ומלכותו, שימגלה כבודו ועולמו על ידם, ואם אי אפשר שימגלה כבוד מלכותו אלא בזה האופן, איך לנו להתרעם. ע"ז שהרי על מנת כן נוצרנו, וכמו מלך בור"ד המעביד את חילו במלחמה תכופה עבודה גדולה יומם לא ינחו ויליה לא יסקו, וגם מסתכנים ומוכים במלחמה, איך להם להתרעם ע"ז כלל, שאין זה חלילה מרעת לב המלך, אלא באשר הוא צריך להגדיל מלכותו, וע"ז הוא נעשה מלך במדינה, והמה על מנת כן ינסו לעבדו בחיל ולשמור את המלכות בגופם ובנפשם, כך מלך מה"מ הקב"ה על מנת כן ברא עולמו שיהא נמלא כבודו בכל הצריחה, מכש"כ בס' בראשית ב' ד', ועל מנת כן לקחו לעמו ועבדיו שיהיה נמלא זה התכלית על ידיו, א"כ בכל אופן שההכרח נותן להגיע לידי כך איך לנו להתרעם ע"ז כלל.

ב"ה . פ . ט

וכבר נתבאר בס' בראשית י"ז ד' שזה היה ענין כי א"כ המון גוים נתמך, שנמקדש אברהם ורעו לאומה הנבחרת להיות לצרית עם לאור גוים באמונתם, אפי' באופן שלא יהיו גרים ונכנסים בקרב ישראל, אלא להחליף עבודת הכוכבים מן הארץ, וגם זה נתבאר שם צפ' עקידה שנמקדשו ורע אברהם אבינו לזה התכלית להגיע לידי כך, אפי' ע"י כל הארות שבעולם, וציארנו שם מאמר דוד המלך בשם בני ישראל, כי דכיתנו במקום תנים וגו' כי עליך הורגנו כל היום נחשבנו כלאן טעה וע"ש, וזה כלל הענין. ומעתה נבא לציאור הפסוקים שפייס משה רבינו לכל ישראל, ואמר אתם ראיתם את כל אשר עשה וגו', והקדים כי בכל אשר ראיתם הראה בזה תכלית ראונו ית' שימגדל שמו וכבודו בכל הארץ, וציאר היאך הראה בזה לדעת זה התכלית.

בפ' (א) ויקרא משה וגו'. ענין פרשה זו מובן שהוא תנחומים ולהניח לבן של ישראל על צ"ח קללות, מה שאין בכל אומה ולשון בשעה שגולים ומוקרים מעם המולך, היינו שאין הפזור כ"כ בכל העמים מקנה הארץ וגו', וגם אין הארות בשעת חרבנם כל כך, וכמו שאמר דניאל ט' י"ב ויקם עלינו את דברו אשר דבר עלינו וגו' להציא עלינו רעה גדולה אשר לא נעשמה תחת כל השמים כאשר נעשמה צירושלים. וזה משה רבינו לפייס את ישראל, אבל אינו מצואר תנחומים אלו, ומה הודיע להם חדשות שירגיעו בזה לבצם, וגם אינו מובן המקרא האחרון ושמרמס את דברי הצרית וגו' מה שמירה ועשייה יש בצרית הזה שאינו אלא קבלת צרכות וקללות. אמנם קודם שנבא לציאור הפסוקים,

הרחב דבר

4

(א) ובברכות ד"א ב' א' ורבנן אמרי אהבת עולם וכן הוא אומר מרחוק ה' נראה לי ואהבת עולם אהבתיך על כן משכתיך חסד, והוכחה זו סתומה לענין צרכה זו. אבל ענין נבואה זו של ירמיה ל"א כה אמר ה' מלא חן במדבר עם שרדי חרב הלוך להרגיעו ישראל, מרחוק ה' נראה לי ואהבת עולם אהבתיך על כן משכתיך חסד, ויש להצין פי' מלא חן במדבר, וכי ההולכים בגולה ע"י נבוכדנצר היו במדבר, אלא הפי' של הנבואה, באשר הגולה היו גדולה ובשממון מה יהיה להם בארץ וכו' והיו מתפרנסים בגולה, הן במדבר נתפרנסו בזכות תורה שהי' משה לומד ממיד עמהם, ובהיותם בארץ ישראל נתפרנסו בזכות עבודת הקרבנות, ושני הדברים נקראו לחמי, בתורה כתיב לכו לחמו בלחמי ומפרשי'ן בחגיגה ד' י"ד זה תלמוד, ובקרבנות כתיב את קרבני לחמי, ופי' של לחמי בזה אני מפרנס את עולמי, והארכנו בזה בס' במדבר ריש פ' מיד, וכשגלו ישראל נשממנו בארץ וכו' יפרנסנו הקב"ה, הן קרבנות נפסקו, וכח המורה מעוטה בגלות, וא"כ מה יהיה ממנו. ואמר הקב"ה לירמיה הנביא, מצא חן במדבר, פי' חן שהיה במדבר היינו כח המורה, עם שרדי חרב, הן השרידים מתרצ נ"ג וחילו, הלך להרגיעו ישראל, הנביא נצטוו שילך להרגיע רוחם, שיש להם מקוה להתפרנס בזכות המורה כמו במדבר. ואמר עוד מרחוק ה' נראה לי וגו', באשר יש להתישב ארץ אופן נוח לישראל אם להתפרנס ע"י כח המורה או ע"י עבודה, ע"ז בא הנביא דכח המורה נוח לישראל בשני דברים, הא' מרחוק ה' נראה לי, דכח עבודה אינו אלא בארץ הקודש וצירושלים, אבל המורה היא בכל מקום. וע"ז מצינים אנו פי' לשון מדרש פמיתחא איכה רבתי, עה"פ כל נמלאיך אסרו יחדיו מרחוק ברחו, אין מרחוק אלא תורה, וכה"א מרחוק ה' נראה לי, והוא סמוס, ובדברינו מצואר דהאי קרא של מרחוק איירי בתורה. ואמר הנביא עוד טעם שטוב ונוח לישראל כח המורה מכח העבודה, ואהבת עולם אהבתיך, דקרבנות אינו אלא בשעה שצית המקדש קיים, אבל כח המורה היא אהבת עולם. וזהו פי' הגמ' ברכות הנ"ל דלריכין לומר בצרכת המורה שלפני ק"ש אהבת עולם מהאי קרא דמייירי באהבת המורה. ומסיים הנביא על בן משבתוך חסד, פי' באשר בדבר אחד נוח לישראל אהבה ע"י קרבנות מאשר ע"י תורה, שהרי קרבנות בצדק"ה היו כל ישראל זוכים ע"י מחצית השקל שנחטו בכל שנה, משא"כ תורה מי ומי נכחו להיות עמל בתורה, ומכש"כ כאשר אנו בגולה, ע"ז הוסיף הנביא בשם ה', על כן כדי לזכות את כל ישראל בכת המורה משכתיך חסד, בזכות מה שמפרנסים את לומדי תורה הרי הם כהוגים בה, כדאיחא צירושלמי טוטה פ"ז ה"ד עמדת הקב"ה לעשות לל לצעלי מלות [פי' מחזיקי תורה כמצואר בצמון מקראין] צלילה של בעלי תורה מאי טעמא כי צלל החכמה צלל הכסף ואמר עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאשר, ובדעה ויקרא פ' כ"ה אי תלמא קריין דמחזיקין תורה כבעלי תורה הני תרי קריין וכתיב אשרי אנוש יעשה זאת וכן אדם יחזיק בה, והיינו דלמא הנביא שיהיה להם חן שצמדבר היינו עסק המורה, ובזכות זה ימפרנסו וימלאו חן לפניו יתברך, ואע"ג דצמדבר היה המן יורד וכולם למדו תורה, משא"כ בגלות, ע"ז המשך ה' מדת החסד של מחזיקי תורה:

ב"ה . פ . ט